

108932

Kaj je vlada dala delavstvu

Izdalo banovinsko tajništvo JRZ v Ljubljani.

(1938)

108932

108932

1504/1951

Razmere pred nastopom sedanje vlade.

Delavski stan je v naši državi za kmečkim stanom najštevilnejši stan. Ta delavski stan je bil za časa prejšnjega režima — lahko rečemo na robu propada. V naši državi smo imeli v letih prejšnjega režima ogromno število brezposelnih delavcev, delavske mezde so bili skrajno nizke in popolnoma nezadostne za primerno življenje, socialna zaščita je bila samo na papirju in se ni izvajala, socialno zavarovanje pa ni napredovalo, niti se ni izvedlo v tistem obsegu, kot je bilo to z obstoječimi zakoni zamišljeno.

Od leta 1922. dalje je socialno zakonodajno delo v naši državi popolnoma počivalo. Do nastopa sedanje vlade ni izšel niti eden pomembnejši zakon, ki bi zboljšal življenjske pogoje našega delavstva in nameščenstva. Šele vlada dr. Stojadinovića se je začela najresneje pečati z delavskim vprašanjem in je v tem oziru storila toliko in imela take uspehe, kakršnih do sedaj niti približno ni dosegla nobena vlada. Samo v letu 1937. je izšlo toliko socialnih zakonov in tako važnih, kakršnih ni dobilo delavstvo niti v mnogih zapadnih evropskih državah.

Imeli smo sicer v naši državi razne delavske ustanove in tudi nekaj delavskih organizacij, toda teh delavskih ustanov so se polastili razni delavski laži — voditelji in so jih smatrali zgolj za svojo molzno kravo. Zato ni delavstvo od teh delavskih ustanov ničesar imelo. Delavstvo je bilo prepuščeno samemu sebi in raznim demagogom, ki so iskali samo svoje koristi.

Socialni program JRZ.

Dne 12. septembra 1935. je izvrševalni odsek organizacijskega odbora JRZ izdal svoj program in v njem označil smernice za svojo socialno politiko. Tedaj so mnogi mislili, da je ta program neizvedljiv, ker je preveč radikalen in preveč dalekosežen. V programu namreč stoji, da bo stranka posvečala posebno pozornost delavski in nameščenski zakonodaji in da se bo trudila, da spopolni zaščito delavcev, zlasti v pogledu ureditve minimalnih mezd, dalje da bo spopolnila zavarovanje delavcev za primer brezposelnosti, starosti in onemoglosti in da bo zavarovala tudi poljedelsko delavstvo.

Vlada dr. Stojadinovića, v kateri sta se za delavske težnje prav posebno zavzemala naša slovenska ministra dr. Korošec in dr. Krek, je gornji socialni program v ogromni meri izvršila. Izvršila je še več kot predvideva gornji okvirni socialni program JRZ. S pametno gospodarsko politiko je vlada odpravila brezposelnost, regulirala delavske mezde, rešila rudarjem njihove pokojnine, uvedla za vse delavstvo v naši državi zavarovanje za onemoglost, starost in smrt, razširila pokojninsko zavarovanje zasebnih nameščencev na vso državo, dala možnost sklepanja kolektivnih pogodb in mirnega reševanja sporov s poravnavanjem in razsodništvom, dala socialno zaščito našim mornarjem, dvignila plače našim tobačnim delavcem, rešila invalidsko vprašanje in rešila še celo vrsto drugih socialnih problemov, o čemer bi se lahko napisale debele knjige.

Socialna zakonodaja v naši državi gotovo še ni popolna in bo treba rešiti še katero izmed delavskih in nameščenskih vprašanj. Iz izjav mini-

stra za socialno politiko Cvetkovića nam je znano, da se ravnokar pripravljajo določila za socialno zaščito in zavarovanje poljedelskega delavstva. Dejanja, ki jih je vlada dr. Stojadinovića v teh kratkih treh letih na polju socialne zakonodaje storila, so nam porok, da se bo socialna zakonodaja, ako jo bodo še nadalje vodili in urejevali možje iz naše stranke, še nadalje izpopolnjevala in izboljševala in tako dosegla tisto stopnjo, ki si jo naše delavstvo in nameščentvo upravičeno želi.

Ne bo odveč, ako si nekoliko podrobneje ogledamo vsaj najbolj važne zakone in uredbe, ki jih je izdala naša vlada in ki so najbolje posegli v življenje našega delavca in nameščenca in ga gospodarsko, socialno in kulturno dvignili tako, da je danes vse drugače zadovoljen državljan naše prelepe Jugoslavije, kot pa je bil pred leti.

Zaposlitev delavstva je sedaj za 41% višja v primeri z letom 1933.

Prvo, kar delavec zahteva, je, da ima delo in s tem možnost za zaslužek. Tudi naša vlada se je tega zavedala in je predvsem storila vse, da odpravi brezposelnost in zaposli vse naše delavce in nameščence v naši državi.

Gibanje zaposlenosti lahko točno zasledujemo po statistikah socialnega zavarovanja. Te statistike nam dajejo sledečo sliko o številu zaposlenih delavcev v zadnjih letih:

Leto	Število zavarovanih delavcev	Indeks zaposlitve (temelj 100 — l. 1929.)
1929	605.064	100,0
1930	631.182	104,4

1931	609.262	100,7
1932	537.238	88,9
1933	520.980	86,2
1934	543.566	89,9
1935	564.288	93,3
1936	616.211	101,9
1937	680.011	112,3
1938 marec	683.809	113
april	705.375	116,5
maj	742.044	122,6
junij	760.071	125,6

Te številke nam povedo, da je bilo v juniju 1938. število zaposlenih delancev za 25.6% višje, kot v letu 1929. Pri tem moramo pomisliti, da se mora smatrati leto 1929. kot leto največjega gospodarskega vzpona po vojni. V primeri z letom 1933. pa je bila zaposlitev v juniju 1938. višja za 41.4% in je bilo v tem mesecu zaposlenih 230.000 delavcev več v naši državi kakor v istem mesecu leta 1933.

Danes o brezposelnosti kot nekem kolektivnem in trajnem pojavu ne moremo več govoriti. Tu in tam dobimo še osebe, ki so krajši čas brez posla, srečamo tu in tam tudi sezonske delavce, ki so v času, ko njihova zaposlitvena sezona ne traja, brez posla, toda to so pojavi, ki se jim ni mogoče izogniti in ki jih ni mogoče preprečiti. Brezposelnosti kot nekakega splošnega pojava pa naša država ne pozna.

Delavske plače.

Sedanja vlada je pravilno razumela, da je poleg zaposlitve treba dati našemu delavcu tudi primerne plače. Zato je spomladi leta 1937. izda-

la prevažno uredbo o minimalnih plačah, kolektivnih pogodbah, poravnavanju in razsodništvu. Ta uredba pomeni velik prelom z žalostno preteklostjo v pogledu delavskih plač. S to uredbo je bil zadan končni udarec nečloveškemu izžemanju, ki ga je bilo deležno naše delavstvo — zlasti delavke — v mnogih pokrajinah naše države.

S to uredbo je bila določena osnovna mezda z din 2.- na uro. Določitev minimalnih mezd pa je bila prepuščena banom, ki so dobili možnost, da za območja svoje banovine določijo minimalne mezde od din 2.- do din 3.- na uro.

Danes, po poldrugem letu, odkar je stopila gornja uredba v veljavo, lahko rečemo, da je imela uredba velike in lepe uspehe in da je bila kritika zoper to uredbo brez podlage in zgolj plod demagogije.

Dobrot nove uredbe seveda niso občutile vse pokrajine naše države enako. Najboljše posledice so se pokazale tam, kjer so bile plače najbolj nizke — kar je zelo značilno — plače so se po objavi uredbe zvišale tudi v onih pokrajinah, kjer so že pred uredbo dosegle višino na novo uvedenih zakonitih minimalnih plač.

Vedeti moramo, da so delavske plače v naši državi neprestano padale vse do konca l. 1936. Šele v zadnjem letu, po uvedbi uredbe o minimalnih plačah, so se začele delavske plače dvigati. Ako vzamemo plačo iz leta 1930 kot temelj 100, potem vidimo, da se je njen indeks v naslednjih letih gibal takole:

1930 — 100	1934 — 83·9
1931 — 98·6	1935 — 81·5
1932 — 92·5	1936 — 81·6
1933 — 87·4	

Iz tega vidimo, da so plače od leta 1930. do leta 1936. padle za 18.4⁰/o.

Po uvedbi uredbe o minimalnih mezdah pa se delavske plače v naši državi stalno dvigajo. Ako vzamemo zopet za temelj 100 za leto 1930, tedaj dobimo sledeče številke:

1937 april	— 83·2	1938 april	— 90·5
maj	— 84·2	maj	— 91·—
junij	— 85·6	junij	— 92·—

Po uveljavljenju uredbe o minimalnih mezdah so se torej plače dvignile za 10.4⁰/o.

V gotovih krogih, kjer tega uspeha vlade niso mogli zatajiti, se je zatrjevalo, da je to zvišanje plač premajhno v primeri z dvigom cen življenjskih potrebščin. Na to moramo reči, da je **dvig delavskih plač bil občutno večji kot pa porast cen življenjskih potrebščin.** Pri tem je treba pa še pomisliti, da je sedaj delavstvo polno zaposleno in da nima neprestanih neprostopoljnih praznikov, česar je bilo v prejšnjih letih tako bogato deležno.

Industrijski krogi so trdili, da naša industrija in naša obrt ne bosta prenesli bremen, ki jima jih nalaga uredba o minimalnih mezdah. Danes pa ravno vidimo, da se je **industrija tako razmahnila, kakor še nikdar prej in da je tudi obrt stalno v porastu.**

Tudi se je trdilo, da so minimalne plače premajhne in ne dosegajo ekstistenčnega minimuma. Ta ugovor deloma drži. Toda vedeti moramo, da uredba v minimalnih plačah ni imela drugega namena kot tega, da se enkrat za vselej **preprečijo tiste sramotno nizke plače in tisto strašno izmozgavanje našega ljudstva, ki je bilo v naši**

državi prej v navadi. Ta namen je uredba dose-
gla. Vemo, da tudi v maloštevilnih državah, ki
so z zakoni določile minimalne mezde, te mini-
malne mezde ne dosegajo eksistenčnega minimu-
ma. Za dosego tega so na razpolago druga sred-
stva in to so pri nas določila o kolektivnih pogod-
bah, poravnavanju in razsodništvu. Dalje je to
naloga delavskih strokovnih organizacij in raz-
nih delavskih ustanov, ki so se pa mnogokrat
doslej bavile raje z vsemi drugimi vprašanji, kot
pa s temi življenjskimi vprašanji našega de-
lavstva.

Kolektivne pogodbe.

Uredba o minimalnih plačah govori tudi o ko-
lektivnih pogodbah in prinaša podrobna določila
o tem vprašanju. S temi modernimi določili je
delavstvu silno olajšano sklepanje kolektivnih
pogodb. Kolektivne pogodbe so važno sredstvo,
ki se ga poslužuje delavstvo za izboljšanje svo-
jega položaja. Pred uvedbo te uredbe je bilo
pri nas sklepanje kolektivnih pogodb precej otež-
kočeno. **Po uvedbi uredbe se je število sklenje-
nih kolektivnih pogodb silno povečalo.**

Dočim nudijo določila o minimalnih plačah
delavcu neko določeno najnižjo plačo, pod kate-
ro delodajalec pod nobenim pogojem ne sme iti,
si morejo delavci s pomočjo kolektivnih pogodb
priboriti službene pogoje in plače, ki so mnogo
boljše od onih, ki jih določa uredba o mini-
malnih plačah. Statistike kažejo, da se je de-
lavstvo te možnosti v veliki meri tudi poslužev-
valo.

Poravnavanje in razsodništvo.

Uredba o minimalnih mezdah govori tudi o poravnavanju in razsodništvu. Ta določila so silno važna in lahko rečemo, da je imelo naše delavstvo na eni strani in naše narodno gospodarstvo na drugi strani ogromne koristi od teh določil. Ta določila govore namreč o tem, da se morata vršiti med delavci in delodajalci pred štrajkom ali izprtjem dva poravnalna poizkusa v navzočnosti predstavnika oblasti. Šele če sta oba poravnalna poizkusa ostala brezuspešna, se sme delavstvo poslužiti štrajka. Takih poravnalnih poskusov se je v vsej državi in zlasti v Sloveniji vršilo že celo vrsto in po veliki večini z lepim uspehom. Pri tem je treba podčrtati, da so oblastva šla zlasti delavstvu na roko, tako da se je ogromna večina poravnalnih poizkusov po intervenciji oblastnega zastopnika uspešno zaključila v korist delavstva. Tega danes nihče ne taji več, le razni demagogi skušajo nepoučenemu delavstvu dopovedati, da v mezdnih sporih pri nas ni tiste svobode, kot je bila v povojni dobi.

V dokaz temu, kako je pri nas s svobodo v mezdnih sporih, naj navedemo nekaj številke inspekcije dela o številu stavk v povojni dobi. V letu 1922. je stavkalo 40.000 oseb, v letu 1925. 10.000 oseb, v letu 1930. 4.870 oseb, v letu 1934. 6.675 oseb, v letu 1936 nad 100.000 oseb in v letu 1937. nad 40.000 oseb. Te številke dokazujejo, da ima delavstvo v naši državi pod sedanjo vlado polno svobodo in da se sme posluževati vseh zakonitih sredstev za zboljšanje svojih delavnih pogojev. Če pri tem pomislimo še na to, da se je še več mezdnih sporov rešilo na miren način,

tedaj pridemo lahko do prepričanja, da je bil v zboljšanju naših delavskih razmer storjen pri nas v zadnjih letih ogromen napredek.

Delavstvo in nameščenstvo je dobilo preskrbo za starost in onemoglost.

Že desetletja in desetletja se delavstvo vsega sveta bori za to, da dobi zakonito preskrbo za čas starosti in onemoglosti. Tudi v naši državi se je naše delavstvo od ustanovitve naše države dalje borilo za to preskrbo. **Toda dobilo jo je šele pod vlado dr. Stojadinovića.**

V letu 1937. smo torej dobili uredbo o izvedbi zavarovanja za onemoglost, starost in smrt, uredbo, s katero so stopila v življenje določila zakona o zavarovanju delavcev iz leta 1922. Poleg te uredbe je izšla tudi uredba o razširjenju pokojninskega zavarovanja nameščencev na vso državo.

S prvo uredbo je dobilo preko 700.000 delavcev v naši državi zakonito pomoč za primer onemoglosti in starosti. Doslej so bili ti delavci na stara in onemogla leta navezani na pomoč svojih domovinskih občin, svojih otrok in dobrih ljudi. Živeli so torej od miloščine in beraške palice. **Odslej naprej bodo imeli zakonito pravico do rent in podpor.**

Ni tukaj mesta za to, da bi si to uredbo ogleдали v vseh podrobnostih. Omenimo naj le to, da bo dobil onemoglostno rento tisti delavec, ki bo postal za delo nesposoben in bo imel vsaj 4 leta članstva pri Okrožnem uradu. To rento bo dobil ne-glede na to, koliko je star. S 70. letom pa bo dobil starostno rento tudi tisti delavec, ki bo pri teh letih še tako zdrav in krepak, da

bo lahko še nadalje opravljal svoje delo. Takih primerov bo seveda zelo malo in **bodo onemogli delavci večinoma že mnogo pred 70. letom prišli do svojih onemoglostnih rent.**

So nekateri, ki trdijo, da bodo te rente in podpore premajhne in ne bodo zadoščale za življenje. Na to moramo odgovoriti, da je bila višina prispevkov in rent določena že z zakonom iz leta 1922. Dalje se je treba zavedati, da živimo v mladi državi, ki je pretežno agrarna država in ne posebno bogata in da imamo mlado socialno zakonodajo, ki še ne more biti popolna. Zato tudi naše starostno in onemoglostno zavarovanje ni še popolno, ampak predstavlja pogumen in uspešen začetek na tem polju. Naj omenimo, da bo na primer mesečna renta znašala povprečno 250 din, najvišja renta pa 432 din na mesec. **To gotovo ni dovolj, toda za človeka, ki je bil dosedaj v onemoglosti in starosti prepuščen samemu sebi in dobrim srcem, bo pomenila tudi ta skromna renta rešitev in blagoslov.**

Z drugo uredbo, ki je izšla koncem leta 1937., pa je bilo na vso državo razširjeno pokojninsko zavarovanje zasebnih nameščencev, ki je doslej obstajalo samo v Sloveniji in Dalmaciji. S tem so dobili vsi zasebni nameščenci v naši državi svojo onemoglostno in starostno preskrbo. Mislimo, da ni treba posebej popisovati ogromnega pomena te uredbe. Za nas Slovence je ta uredba — enako, kakor uredba o minimalnih plačah — važna tudi zato, ker je sedaj prenehal pritisk nameščencev in delavcev z juga v naše kraje, češ da so pri nas boljše plače in da je pri nas boljše zavarovanje. **Prenehalo pa je tudi izseljevanje naše industrije na jug, češ da je tam delovna**

moč cenejša in da so tam socialna bremena manjša. To izenačenje delovnih pogojev ter socialnega zavarovanja in socialne zaščite po vsej državi ima torej za nas Slovence velik pomen.

In še eno naj povdarimo: Prej smo se morali mi Slovenci sami boriti za samostojnost svojega pokojninskega zavoda in je bila ta borba čisto zelo težka, sedaj nam v tem boju pomaga vsa država, kajti vsak pokojninski zavod hoče imeti svojo samostojnost.

Če bi naša vlada ničesar drugega ne uredila in našim delavcem ter nameščencem ničesar drugega ne dala, kot minimalnih plač in starostnega zavarovanja, potem bi ji naše delavstvo in nameščenstvo moralo biti trajno hvaležno.

Vlada je rešila rudarsko zavarovanje.

Naše rudarsko pokojninsko zavarovanje je bilo v letih prejšnjega režima že na robu propada. Prejšnje vlade so sicer sklicevale razne ankete in konference, poskušale tudi z nekimi brezmiselnimi sanacijami, kar je pa vse ostalo brez pravega efekta. Že smo bili tik pred tem, da bodo morale Bratovske skladnice prenehati z izplačevanjem pokojnin.

V tem trenutku je priskočila na pomoč vlada dr. Stojadinovića, ki je z energično gesto rešila pokojninsko zavarovanje v naših Bratovskih skladnicah. Izdala je uredbo o Osrednjem skladu Bratovskih skladnic in rezervnem skladu glavnih Bratovskih skladnic. Ti na novo ustanovljeni skladi, v katere prispevajo mnoge Bratovske skladnice, zlasti z juga, ki niso imele nobenih težav, so rešili naše rudarsko pokojninsko zava-

rovanje. Danes ni nikogar, ki bi poskušal omalovaževati to veliko in koristno delo za naše rudarje. Pač pa jih je mnogo, ki jim je to neprijetno in o tem raje molče.

Naj v tej zvezi omenimo, da so s 1. januarjem 1938. stopila v veljavo nova pravila za Bratovske skladnice. Po teh pravilih so se zvišale kategorijske mezde, zlasti v nižjih kategorijah, čakalna doba se je znižala od 10 na 5 let, starostna doba za upokojitev se je znižala od 60. na 55. leto. itd.

Pomoč za brezposelne delavce je postavljena na nove temelje.

Nobenega dvoma ni, da v naši državi ni bila smotrno urejena pomoč za nezaposlene delavce. To, kar je bilo pri nas in kar so dajale javne borze dela, to je bilo vse tako skromno, tako nestalno, tako malenkostno, da v času večjih kriz sploh ni nič pomenilo.

V teh razmerah je nastala potreba, da dobi delavstvo zavarovanje zoper brezposelnost, da se javnim borzam dela zagotove potrebna sredstva z zvišanjem prispevka za to ustanovo in da se razpoložljiva sredstva porabijo za podpore brezposelnim delavcem, v drugi vrsti pa da se z njimi poživijo gradbena delavnost z gradnjo potrebnih delavskih ustanov, delavskih domov, javnih prenočišč, vajeniških domov itd.

To potrebo je sedanja vlada razumela in je v skladu z razmerami v državi in s sredstvi, ki so ji bila na razpolago, izdala novo uredbo o podpiranju brezposelnih delavcev. Ta uredba je stopila v veljavo 1. julija 1938. Po tej uredbi znaša

najvišja podpora 150 din na teden, dočim je znašala do sedaj največ 60 din na teden. Dalje more trajati sedaj podpora do 26 tednov, dočim je trajala sedaj samo največ 6 tednov. Poleg teh določil je v tej uredbi še mnogo drugih novih in dobrih določil, ki bodo prišla v korist zlasti tistim stalnim industrijskim in obrtnim delavcem, ki so v primeru brezposelnosti popolnoma brez vsakih sredstev za vzdrževanje sebe in svoje družine.

Ne bo odveč, ako navedemo sledeče številke: V zadnjih dveh letih so javne borze dela izplačale na podporah 71 milijonov din, medtem ko je bilo izplačanih v teku prejšnjih 7 let kljub ogromni brezposelnosti, ki je tedaj vladala, le 45 milijonov din. Poleg tega so skoraj v vseh večjih mestih naše države zrasli s pomočjo sredstev, ki so jih dale na razpolago javne borze dela, številni delavski domovi in azili ter številna delavska stanovanja, kar predstavlja vrednost 44 milijonov din.

Socialni moment pri izvedbi javnih del.

Vsi dobro vemo, da ni še nobena vlada v naši državi organizirala toliko javnih del, kakor ravno sedanja vlada. Ta javna dela je vlada organizirala predvsem zato, da se poživijo narodno gospodarstvo. Toda pri tem so jo vodili močni socialni nagibi. Hotela je pomagati brezposelnim delavcem, ne samo s podporami, ampak predvsem z delom. S tem so prišli do zaposlitve vsi brezposelni delavci v naši državi, poleg teh pa so prišli do zaslužka tudi trgovci in obrtniki in sploh vsi stanovi na našem podeželju.

Javna dela je vlada izvajala in jih še izvaja po določenih načrtih. Z javnimi deli je naše ljudstvo zaslužilo ogromne milijone, kar je imelo bistven vpliv na poživitev vseh panog gospodarstva v državi in Sloveniji. Ker so se z javnimi deli zlasti popravila naša prometna sredstva (ceste, železnice), se je zato poživil tudi **tujski promet**, kar zopet donša našim ljudem lepe dohodke.

V zvezi z javnimi deli moramo omeniti zlasti to, da se je prvič v naši državi zgodilo, da je **Slovenija iz sredstev namenjenih za javna dela, dobila tolik odstotek, kolikršen ji gre po njeni moči.**

Socialno tendenco ima tudi novo štiri milijardno posojilo, ki je namenjeno za javna dela. To posojilo se bo porabilo po točno določenem načrtu in se bo pri tem gledalo na to, da se sorazmerno pomaga vsem krajem v naši državi in da se da čim večjemu številu naših ljudi možnosti do zaslužka.

Še nekaj socialnih uspehov sedanje vlade.

Poleg zgoraj omenjenih in dalekosežnih reform našega socialnega skrbstva naj omenimo še nekaj manjših, pa nič manj važnih, socialnih pridobitev sedanje vlade.

Sedanja vlada je izdala 6 pravilnikov k uredbi delovnih pogojev za **mornarje**. S temi pravilniki je bilo skladno z zahtevami sedanjega časa urejeno razmerje med lastniki ladij in med mornarji.

Delavstvo, zaposleno v ustanovah državnega monopola, zlasti v tobačnih tovarnah, je dobilo

nov pravilnik o svojih plačah in svojih pokojninah. S tem je bilo ustrezno dolgoletnim željam našega monopolskega delavstva, ki je prej zaman trkalo na vrata prejšnjih ministrov za socialno politiko, ki so bili sicer Slovenci, pa niso za delavstvo v naši državi in še posebej v Sloveniji ničesar storili.

Pred nekaj dnevi je naša vlada s posebno uredbo dokončno rešila prevažno **invalidsko vprašanje**. S to uredbo so prišli do svojih pravic borci za našo narodno in državno svobodo. Tudi ta uredba ima velik socialni pomen, kajti vojni invalidi so spadali med naše najbolj bedne in najbolj potrebne sorojake.

Zaključek.

Z gornjimi izvajanji nismo še zaključili in še daleč ne izčrpno navedli vse ono, kar je sedanja vlada napravila na polju socialne politike. Vsak pravičen in trezen opazovalec bo moral priznati, da se je pod to vlado napravilo več kot prej od ustanovitve naše države dalje. Zlasti mora to priznati delavstvo; tisto delavstvo, ki si svojega mnenja ne pusti diktirati od demagogov, to rado prizna. Mislimo, da ni poštenega in treznega državljana v naši državi, ki bi ne želel, da se to socialno delo v tem pravcu nadaljuje.

Tisk tiskarne Tiskovnega društva v Kranju.